

ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД «ІНСТИТУТ “ХАРКІВСЬКА ШКОЛА АРХІТЕКТУРИ”»

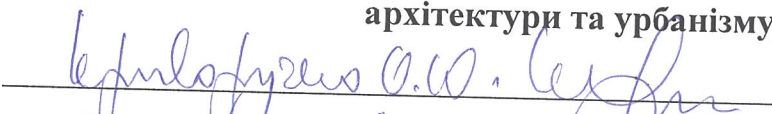
Кафедра Архітектури та урбанізму

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач/ка кафедри
архітектури та урбанізму

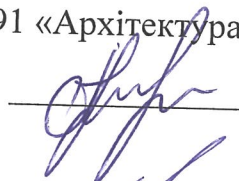

“ 15 ” червня 20 26 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

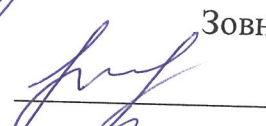
до кваліфікаційної роботи

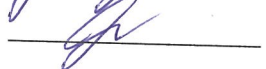
на тему: «Пілігримський центр у вапняковому кар’єрі в селі Новосілка
Тернопільської області»

Виконав: студент 4 курсу
за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»

Петрик В.Ю.

Керівниця:
Ожиганова Д. О.

Зовнішні консультанти:
Зінчук Н. Б

Колесніков О. Є.

Львів – 2026

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Опис проєкту та проблематика.....	5
2. Програма та місія проєкту	9
3. Містобудівний аналіз території.....	12
4. Архітектурні рішення	18
5. Конструктивні рішення	24
Висновки	28
Список використаних джерел	29

ВСТУП

Село. Романтизований образ, місце зв'язку з природою, лагідного втручання в ландшафт або ж загублений рай. Таке уявлення, з одного боку, є спрощенням, а з іншого — шкідливим стереотипом, сформованим під впливом українського пейзажного мистецтва, літератури та сучасної масової культури. Замість пошуку ідеалізованих концепцій та місця, куди можна втекти від міського шуму, варто зосередитись на взаємопов'язаних й багатошарових відносинах міста-природи-індустрії-ресурсу-діючих акторів та зрозуміти, як людська діяльність впливає на, навіть здавалось би, найвіддаленіші системи. Використання сільського простору, як місця накопичення, харчового й промислового ресурсу та «опори» для міської інфраструктури засвідчує: те, що ми могли вважати ідилічним ландшафтом, насправді перебуває під сильним впливом людської присутності. [1]

Так, неподалік будинку в селі завжди існувало велике кам'яне «щось» — вапняковий кар'єр, до території якого забороняли наближатись. Історії дорослих про небезпеку місця формували навколо нього міф, але водночас породжували цікавість і бажання досліджувати цей ландшафт. Ігрове освоєння території стало першою формою співіснування з наслідками видобування та поступового пізнання складного ландшафту.

Через експансивне використання ресурсу кар'єр за три десятиліття вичерпав економічно-вигідні поклади каменю та залишив по собі масштабно трансформований ландшафт, економічну та ментальну пустки. Територія, яка тривалий час функціонувала як ресурс, перетворилась у *tabula rasa*. Це піднімає питання: чи може постіндустріальний нерозкритий ландшафт стати місцем переосмислення взаємозв'язків між природою, людиною та наслідками власного втручання?

Водночас кар'єр існував у моєму досвіді не лише як місце видобування, гри, пустоти чи небезпеки. Шлях від будинку до лісу, каплиці та джерела був важливим родинним ритуалом, який повторювався і повторюється протягом

багатьох років. Маршрут пролягав повз закинуту територію підприємства, насипи каміння та інші індустріальні залишки. Кар'єр не був кінцевою точкою цієї подорожі, проте постійно супроводжував її, стаючи частиною послідовності просторів і систем. Особливо відчутною його присутність ставала поблизу каплиці та джерела, де масштаб “рукотворного” котловану вступав у контраст із природним і сакральним ландшафтами. Саме рух через цю територію дозволяв сприймати кар'єр не як ізольований об'єкт, а як один із шарів складного середовища, сформованого природними процесами, людською діяльністю та індустріальними експансивними практиками.

Осмислення кар'єру розпочалось не через нову програму використання, та навіть не через гру у захопливому ландшафті, а через інший спосіб взаємодії людини з місцем. У цьому контексті особливого значення набув *рух* через ландшафт як інструмент його пізнання та інтерпретації. Сімейний шлях до каплиці та джерела можна розглядати як локальну форму паломництва – практику руху під час якої природні, сакральні та індустріальні елементи сприймаються як частини єдиного середовища.

Цей диплом досліджує, чи може практика паломництва стати інструментом осмислення та інтерпретації антропогенного ландшафту.

ОПИС ПРОЄКТУ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Ділянка проєктування в селі Новосілка Тернопільської області є частиною Товтрового кряжу — давнього бар'єрного рифу, сформованого мільйони років тому. Товтри простягаються більш ніж на 200 кілометрів територією заходу України та формують характерний хвилястий рельєф із численними виходами вапнякових порід, пагорбами та печерами (рис. 1.1).

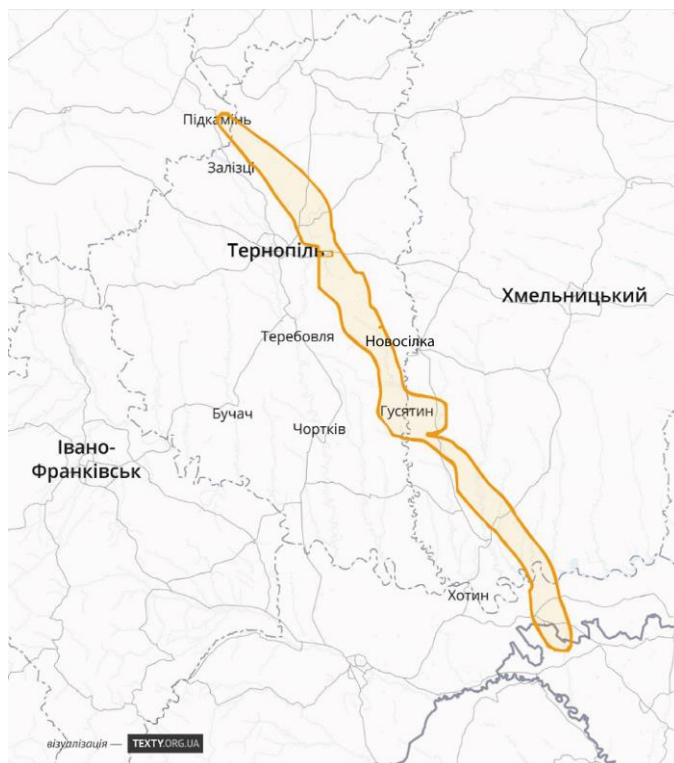

Рисунок 1.1 – Товтровий кряж. Джерело: texty.org.ua.

Рисунок 1.2 – Ландшафт села Новосілка.

Ця складна природна система стала джерелом ресурсу, який людина почала експлуатувати. Кілометровий котлован глибиною близько 70 метрів і поруч розташований насип подрібненого вапняку сьогодні є фізичними свідченнями цього втручання (рис. 1.2). Вони нагадують про індустрію, що змінила рельєф, взаємозв'язки між ландшафтом, природою та людьми. Та що важливо: зміни відбулись не лише у селі Новосілка. На території протяжністю 60 кілометрів за останні 30 років функціонували 14 кар'єрів, більша частина з яких перетворилась у ту ж *tabula rasa* (рис. 1.3).

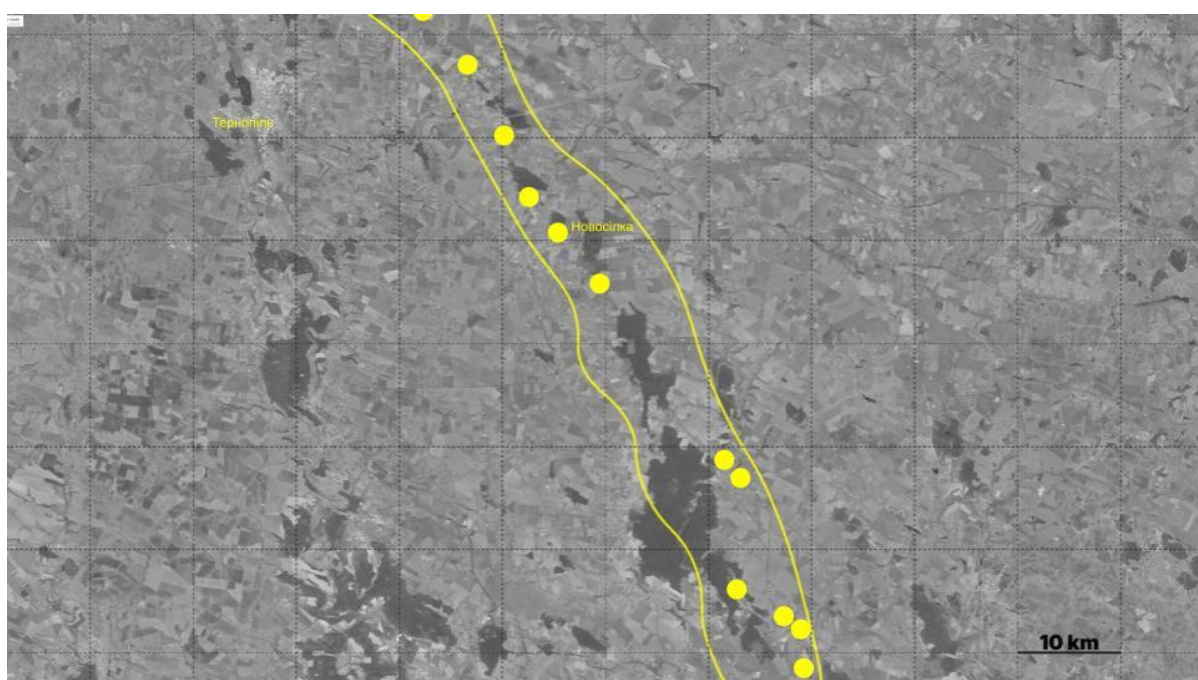

Рисунок 1.3 – Вапнякові кар'єри в межах Товтрового кряжу.

Переосмислення таких територій часто відбувається через рекультивацію або спробу приховати сліди попереднього використання. Проект пропонує інший підхід. Якщо кар'єр є наслідком інтенсивного втручання людини в ландшафт, то робота з ним може відбуватись не лише через подальшу інтенсивну трансформацію території, а через зміну способу її сприйняття. У такому випадку антропогенний ландшафт стає суб'єктом співпроживання та рефлексії.

Одним із можливих інструментів такої взаємодії є пілігримство. На відміну від туристичної подорожі, орієнтованої на досягнення пункту призначення,

паломництво акцентує увагу на самому процесі руху через ландшафт. Воно дозволяє вибудовувати нові та більш тривалі взаємозв'язки між людиною та місцем, відкриваючи можливість уважного проживання території та її історій.

У дипломному проєкті паломництво розглядається як добровільний вхід у лімінальний стан, що дозволяє людині тимчасово відступити від структурованого життя, прожити досвід переходу та згодом повернутись до звичного рутинного життя з новим набутим досвідом (рис. 1.4).

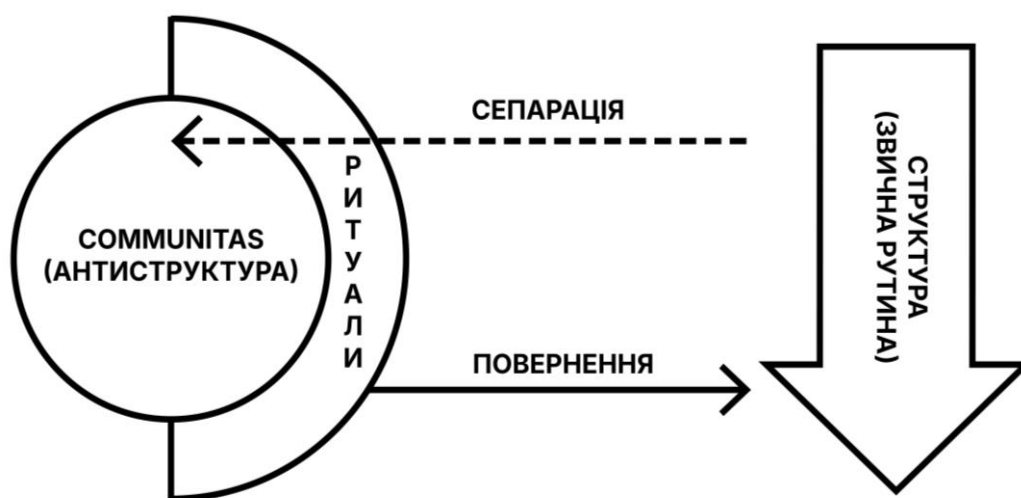

Рисунок 1.4 - Схема паломницького досвіду за Вільямом Тернером.

Найвідомішим прикладом тяглості паломництва є мережа маршрутів Camino de Santiago. За останні десятиліття це явище трансформувалося з суто релігійного обряду на глобальний рух, відкритий для всіх, незалежно від віросповідання. Пошук можливості прожити радикально інший досвід, познайомитись з новими місцями через нетуристичні практики, знайти точки заземлення у складному суспільстві ризиків [2] є одними з багатьох індивідуальних та колективних причин поширення практики пілігримства.

В Україні також поступово формується мережа паломницьких маршрутів, зокрема Camino Podolico та Camino Rutenia [3]. Дипломний проєкт пропонує розширення цієї мережі через створення маршруту Camino Tovtry, що простягається вздовж Товтровоного кряжу від Підкаменя (Львівська область) до

Кам'янця-Подільського (Хмельницька область), проходячи через закинутий вапняковий кар'єр в селі Новосілка Тернопільської області (рис. 1.4). На відміну від існуючих шляхів, маршрут акцентує увагу не лише на природній та сакральній спадщині регіону, а й на його постіндустріальних ландшафтах як важливій частині сучасної історії території.

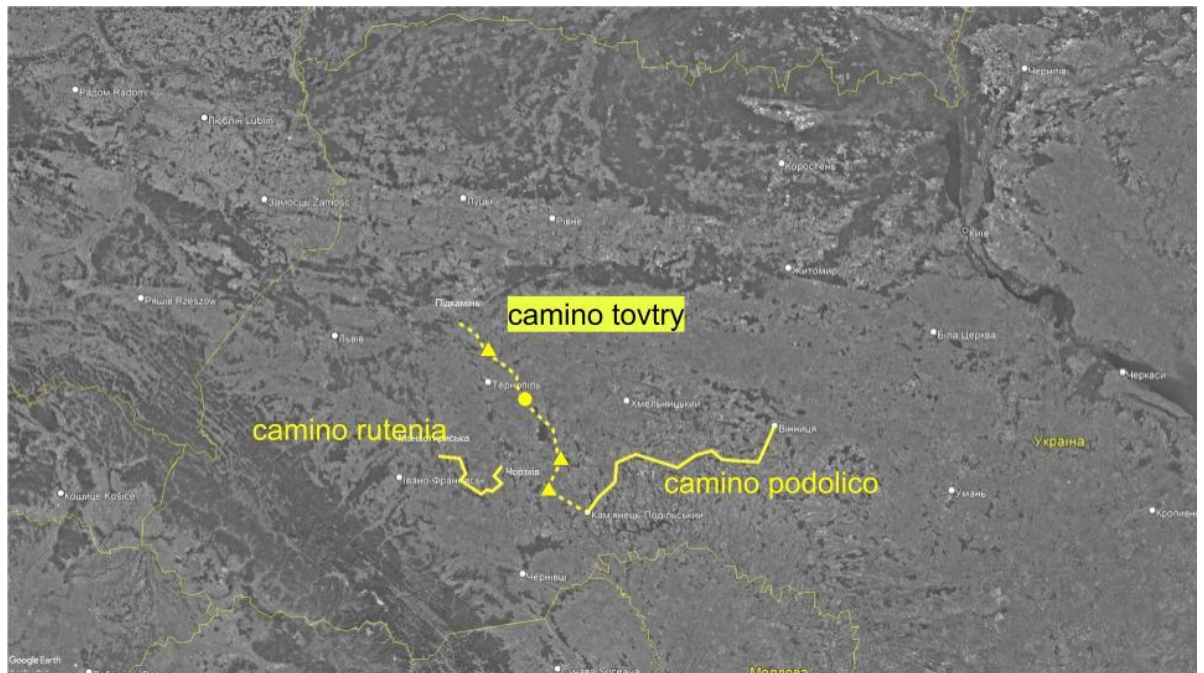

Рисунок 1.4 - Мапа існуючих шляхів Camino та пропозиція нового маршруту Camino Tovsky

Пілігримський центр в кар'єрі села Новосілка Тернопільської області стає одним із ключових вузлів цього маршруту. Проєкт досліджує можливість переосмислення постіндустріального ландшафту через практику руху, тимчасового проживання, колективних практик та взаємодії з місцем. Він орієнтований на людей, які шукають простір для рефлексії, уповільнення та відновлення, а також на відвідувачів, зацікавлених у глибшому переживанні природного, тілесного та антропогенного середовища.

ПРОГРАМА ТА МІСІЯ ПРОЄКТУ

Вузлом проєкту стає розгортання структури в кар'єрі, де будівля й архітектура стають продовженням маршруту (рис. 2.1). Саме кар'єр, як радикальний слід втручання людини в ландшафт, стає місцем концентрації маршруту та точкою його переосмислення, а також місцем формування *communitas* – термін, запропонований антропологом Віктором Тернером для опису особливої форми спільності, що виникає під час лімінального досвіду [4]. На відміну від повсякденного життя, де соціальні взаємини визначаються професією, статусом, віком чи матеріальним становищем, *communitas* передбачає тимчасове послаблення цих відмінностей та формування безпосередніх людських зв'язків на основі спільного досвіду.

Рисунок 2.1 – Колаж.

Проходження маршруту, спільне проживання, приготування їжі, відпочинок і взаємодія з ландшафтом створюють умови для виникнення тимчасової спільноти, об'єднаної досвідом перебування в дорозі. Архітектура Пілігримського центру підтримує цей процес через спільні простори, систему житла різного типу, колективне самообслуговування та сценарії взаємодії між незнайомими людьми.

Створення спільноти часто визначається можливим проявленням ступенем довіри та вразливості [5]. Комплекс лазень, як архітектурна типологія прийняття, розташовується у підніжжі котловану кар'єру та стає фінальною точкою маршруту. Його поява пов'язана як із практикою відновлення тіла після проходження шляху, так і зі специфікою самого місця. Попри загальну нестачу водойм на території села та поступове зникнення традиційної водної інфраструктури через агроіндустрію, кар'єр постійно акумулює дощову та поверхневу воду через особливості кам'янистих ґрунтів. Вода, яка сьогодні є побічним наслідком трансформації ландшафту, розглядається проєктом як ресурс для формування одного з нових сценаріїв використання території.

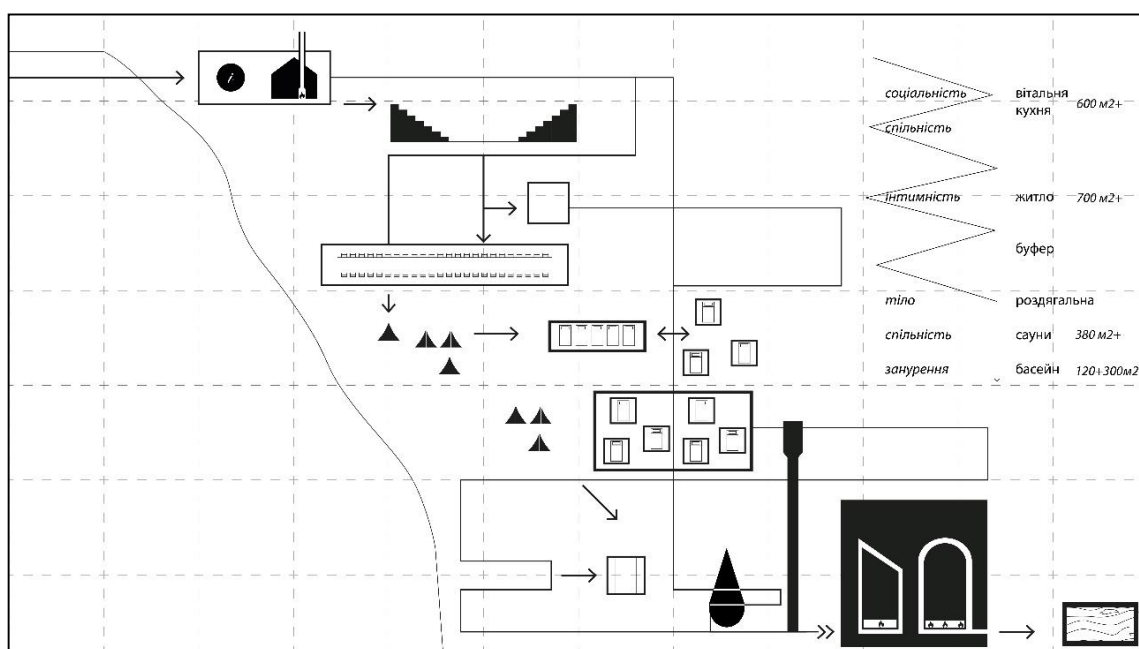

Рисунок 2.2 – Діаграма зв'язків та функційного наповнення проєкту.

Лазні стають місцем перетину паломників та мешканців села. На відміну від більшості просторів маршруту, доступних переважно людям у дорозі, комплекс працює і як локальна громадська інфраструктура. Перебування в лазні тимчасово нівелює звичні соціальні відмінності між людьми, створюючи умови для безпосередньої взаємодії [6]. У цьому сенсі лазня стає продовженням ідеї *communitas*, де спільність формується через спільний, уже тілесний досвід.

Функціональна програма комплексу:

1. Рівень вітальні – 306 м²
 - Зона зберігання — 14 м²
 - Санітарні вузли — 13 м²
 - Простір біля вогнища — 38 м²
 - Амфітеатр та робочі зони — 70 м²
 - Тераса — 100 м²
 - Галерея — 50 м²
2. Рівень кухні та спільного харчування – 306 м²
 - Кухня — 39 м²
 - Їдальня — 120 м²
 - Теплиця та зона вирощування їжі — 70 м²
 - Санітарні вузли — 13 м²
3. Житловий рівень I – 306 м²
 - Житлові модулі — 70 м²
 - Спільні простори та циркуляція — 236 м²
4. Житловий рівень II – 306 м²
 - Житлові модулі — 80 м²
 - Спільні простори та циркуляція — 226 м²
5. Лазневий комплекс – 520 м²
 - Технічні приміщення — 140 м²
 - Простори лазень та відновлення — 380 м²

Загальна площа комплексу — 1 744 м²

Загальна площа житлових модулів — 150 м²

Площа сезонного розміщення — до 300 м²

Площа лазневого комплексу — 380 м²

Постійне проживання у житлових модулях — до 35 осіб

Сезонне розміщення (гамаки, намети) — до 35 осіб

Загальна максимальна місткість комплексу — до 70 осіб

МІСТОБУДІВНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ

Товтровий кряж дозволяє мислити ширшу територію проекту не за адміністративними межами, а за характерним субрегіоном, через спільну геологічну та ландшафтну структуру. Маршрут Camino Tovtry простягається майже усією територією кряжу (бл. 240 км) через Підкамінь, Збараж, с. Новосілка, Сатанів, Гусятин та Кам'янець-Подільський (рис. 3.1). Уже означення даної території як частково цілісного, дефрагментованого середовища дає можливість розпочати шлях. Кар'єр у Новосілці, як місце основного архітектурного втручання не розглядається як ізольований об'єкт. Він є лише одним із багатьох наслідків взаємодії людини з Товтрами, тому проєкт працює з мережею ландшафтів та історій. У цьому випадку маршрут виступає інструментом об'єднання розрізнених територій у спільний ландшафтний наратив.

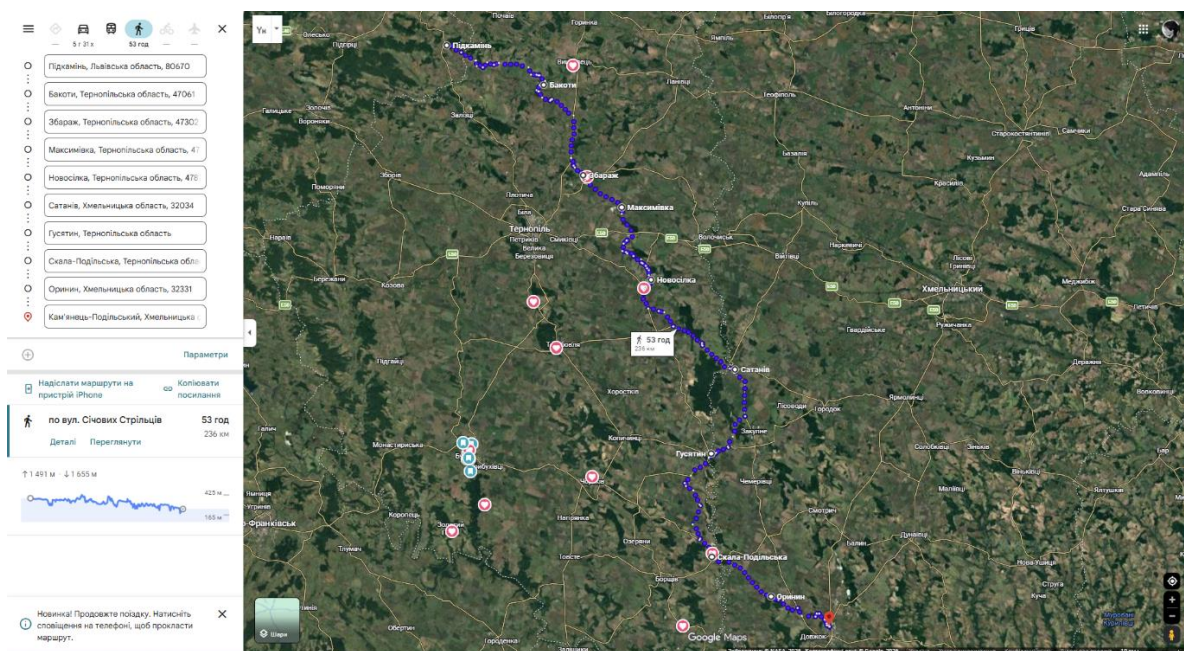

Рисунок 3.1 – Пропонований маршрут Camino Tovtry.

Вузол проєкту, Пілігримський центр, є приблизною географічною серединою шляху та розташований на периферії села, на межі полями, лісом, товтрами та антропогенно трансформованим ландшафтом кар'єру. Поруч

знаходяться джерело, каплиця та мережа польових і лісових доріг, які активно використовуються місцевими.

Територія кар'єру має два основних сценарії доступу. Перший передбачає автомобільний під'їзд в обхід села існуючою промисловою дорогою, що використовувалася для транспортування каменю. Транспортна доступність території забезпечується також близькістю автомобільної дороги Т2002, яка з'єднує село зі Скалатом (бл. 5 км), Тернополем (бл. 30 км) та іншими населеними пунктами регіону.

Другий сценарій доступу — пішохідний маршрут через центр села Новосілка. На відміну від технічного під'їзду, цей шлях проходить через громадські простори села та пов'язаний із повсякденним життям місцевої громади. Уздовж маршруту розташовані магазини, корчма та інші об'єкти локальної інфраструктури (рис. 3.2).

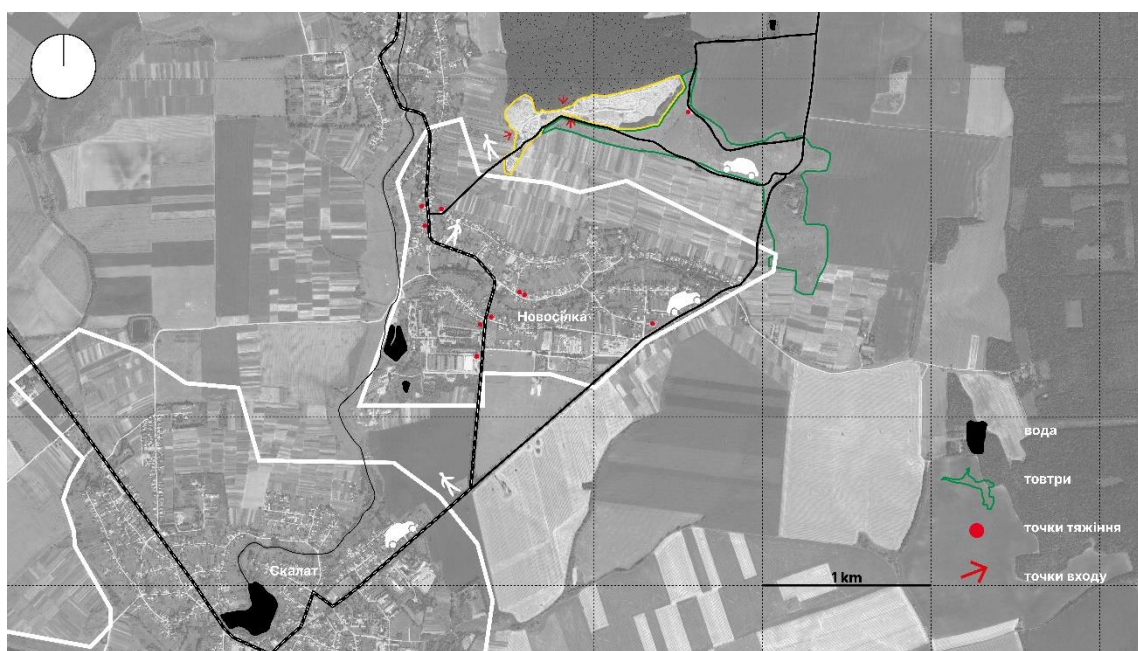

Рисунок 3.2 – Ситуаційна схема.

Структура території кар'єру. Загальна площа території кар'єру становить близько 180 000 м². Найбільшу її частину займає котлован площею близько 110 000 м². Окрім нього структура кар'єру складається з виробничої зони, насипу подрібненого вапняку та системи технологічних доріг (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Опорний план території.

У західній частині ділянки розташований насип висотою близько 30 метрів, сформований у процесі накопичення подрібненої породи. Завдяки висоті та розташуванню він відкриває панорамні види на навколишні села, лісові масиви та рельєф Товтр. Завдяки тривалому використанню великогабаритною технікою до вершини насипу сформувалася мережа пологих під'їздів і підходів, що забезпечує його доступність для відвідувачів. Територія колишнього виробничого комплексу формує окрему функціональну зону кар'єру. Тут збереглися технічні приміщення, ангари, вапняні печі та інші елементи індустріальної інфраструктури. Значна частина цієї території перебуває у користуванні ТОВ «Кар'єр Новосілка», що обмежує вільний доступ до окремих ділянок. Водночас виробнича зона зберігає потенціал для майбутньої трансформації після зміни форми використання території.

Центральний в'їзд на територію підприємства наразі є заблокованим, а доступ до більшості виробничих об'єктів контролюється, натомість антропогенний ландшафт сприймається як частина спільного. Окрім виробничого в'їзду, існує система альтернативних підходів через село, польові дороги та лісові маршрути. Завдяки цьому кар'єр залишається частиною

локальної мережі щоденних, рекреаційних та неформальних маршрутів мешканців. На відміну від виробничої зони, насип та котлован сьогодні не мають чітко визначеної функції та існують як відкриті ландшафтні утворення. Саме ця частина кар'єру є предметом подальшого дослідження.

Вода, рослинність та природна сукцесія. Після завершення активного видобування територія поступово заселяється новими рослинними угрупованнями (рис 3.4). Кам'янисті ґрунти, відкриті скельні поверхні та значні перепади висот створюють особливі умови для розвитку рослинності (рис 3.5).

Рисунок 3.4 – Рослинність в кар'єрі.

Рисунок 3.5 – Очерет в кар'єрі.

Важливим чинником формування ландшафту є вода, яка накопичується у нижніх частинах кар'єру внаслідок особливостей рельєфу та обмеженого просочування. У вологих ділянках поступово формуються нові екосистеми. Дослідження вапнякових кар'єрів Богемського карсту (Чеська Республіка), проведене Р. Тропеком та співавторами [7], показало, що ділянки, залишені для спонтанного відновлення, не поступаються технічно рекультивованим територіям за рівнем видового різноманіття. Водночас саме на спонтанно відновлених ділянках було зафіксовано більшу кількість рідкісних видів рослин. На відміну від технічної рекультивації, сукцесія забезпечує збереження умов, сприятливих для існування рідкісних видів. Автори дослідження наголошують, що заходи з відновлення на колишніх гірничих територіях доцільно спрямовувати не на прискорення заростання, а на підтримку різноманіття ранніх стадій сукцесії.

Сусідство. Кар'єр розташований на межі кількох різних середовищ. Із півдня та заходу він межує із сільськогосподарськими угіддями, із півночі — з лісовим масивом, а зі сходу з каплицею та товтрами. Особливу роль відіграють джерело та каплиця, які є локальними точками тяжіння (локальна назва Пазина) та формують сталі маршрути руху мешканців села.

Аналіз котловану. Котлован кар'єру є найбільш просторово виразною частиною території. Його довжина сягає близько 600 метрів, а максимальна глибина -- 70 метрів. Масштаб сформованого заглиблення значно перевищує звичні масштаби навколишньої забудови та природного рельєфу. На відміну від відкритого ландшафту Товтр, котлован формує замкнений простір із власним мікрокліматом, характером освітлення та відчуттям масштабу. Саме тут найвиразніше проявляються наслідки багаторічного втручання людини в ландшафт. Система технологічних доріг, сформована в процесі видобування, забезпечує поступовий спуск від верхніх відміток до дна кар'єру. Існуючі серпантини та технічні під'їзди дозволяють безперервно переміщатися між різними рівнями території. Таким чином, сформований рельєф формує систему руху, яка визначає спосіб взаємодії з кар'єром.

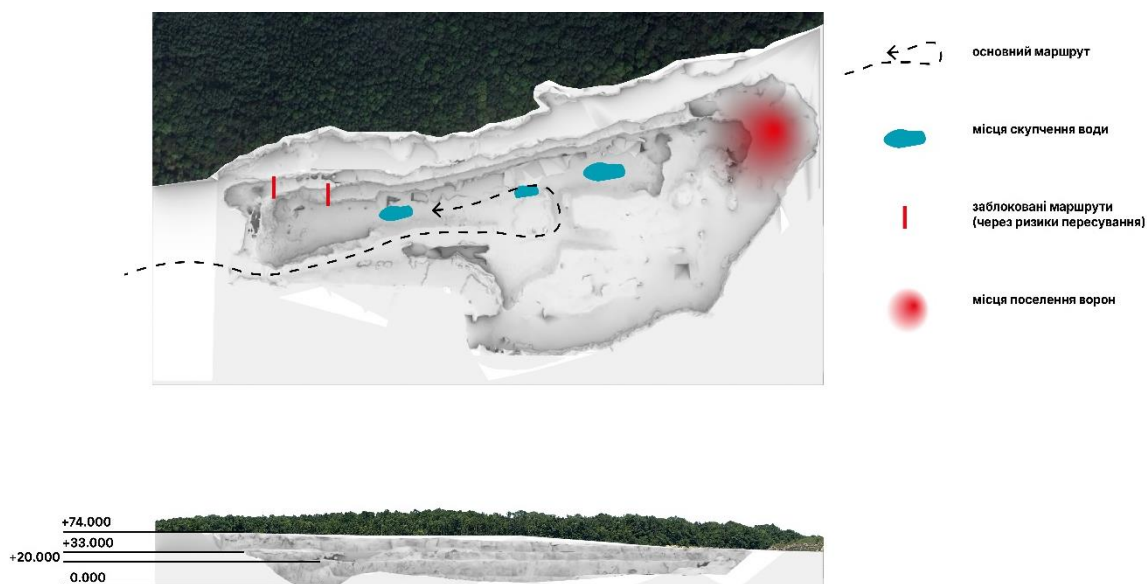

Рисунок 3.6 – Схема і розріз території котловану.

Існуючі користувачі. Сьогодні територія використовується в основному нелюдськими акторами. На схилах і дні котловану формуються нові рослинні угруповання, пристосовані до кам'янистих ґрунтів та складних умов середовища. Територія слугує місцем проживання для птахів, зокрема ворон, а також дрібних ссавців. Важливим агентом формування ландшафту залишається вода, яка визначає сезонну трансформацію окремих частин кар'єру.

Сценарії використання. Територія кар'єру має часткову включеність у локальну систему щоденних, рекреаційних та релігійних маршрутів. Основний період використання пов'язаний із теплим сезоном, коли активізуються пішохідні маршрути та перебування на відкритому повітрі. У холодний період інтенсивність використання території зменшується, проте існуюча мережа доріг та спусків дозволяє зберігати доступність кар'єру впродовж року.

АРХІТЕКТУРНІ РІШЕННЯ

Будівля не розглядається як ізольований об'єкт, розміщений у кар'єрі. Натомість вона постає як продовження паломницького маршруту та ще один етап осмислення ландшафту, тому саме система циркуляції формує основний досвід перебування. Похилені комунікації загальною довжиною близько 700 метрів забезпечують поступове занурення в простір кар'єру та оприявнюють його масштаби. Відвідувач не потрапляє до кінцевої точки одразу — простір відкривається послідовно через рух, зміну перспектив, масштабу, температури, та матеріальності середовища. Саме цей досвід спуску стає відправною точкою для формування архітектури. Поруч із головним маршрутом формується система альтернативних шляхів: сходів, драбин, галерей, містків та оглядових платформ. Якщо пандус є паломницькою дорогою, то ці елементи нагадують неформальні стежки та маршрути, які виникають у самому кар'єрі. Вони дозволяють обирати власну траєкторію руху, скорочувати шлях або навпаки затримуватись у просторі, відкриваючи нові точки огляду та взаємодії. Таким чином будівля відтворює просторову логіку кар'єру. Подібно до того, як ландшафт складається з уступів, терас, розрізів і оглядових точок, архітектура формується через систему вертикальних порожнин, атріумів, переходів та багаторівневих просторів. У середині комплексу виникає простір, який відкривається поступово і сприймається через рух.

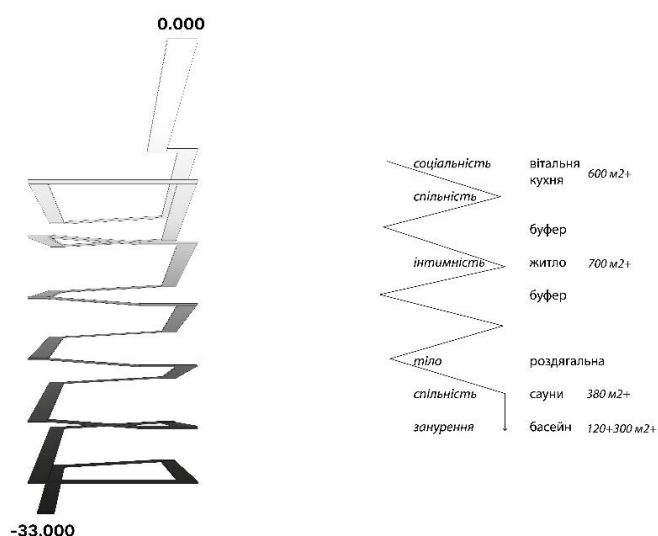

Рисунок 4.1 – Схема спуску.

Архітектурна мова проєкту базується на взаємодії двох різних за матеріальністю та символічним значенням структур. Верхня частина представлена легкою дерев'яною конструкцією, що відсилає до образу лісу та тимчасовості. Нижня частина сформована масивним кам'яним цоколем, інтегрованим у рельєф кар'єру та пов'язаним із образом печери. Діалог між цими двома архітектурними системами визначає композицію будівлі, її конструктивну логіку та просторову організацію.

Рисунок 4.2 – Колаж.

Вхід до Піліgrimського центру розташований безпосередньо на маршруті Camino Tovtry. Потрапляння в будівлю відбувається через вирізьблене у ландшафті заглиблення, яке поступово відокремлює відвідувача від навколишнього середовища та готує до занурення в простір кар'єру. Спуск пандусом приблизно на три метри приводить до першого громадського простору вітальні. Вона виконує роль точки зустрічі, інформування та орієнтації. Тут розташовані вогнище, місця для відпочинку та спілкування, а також відкриваються перші видові зв'язки з кар'єром.

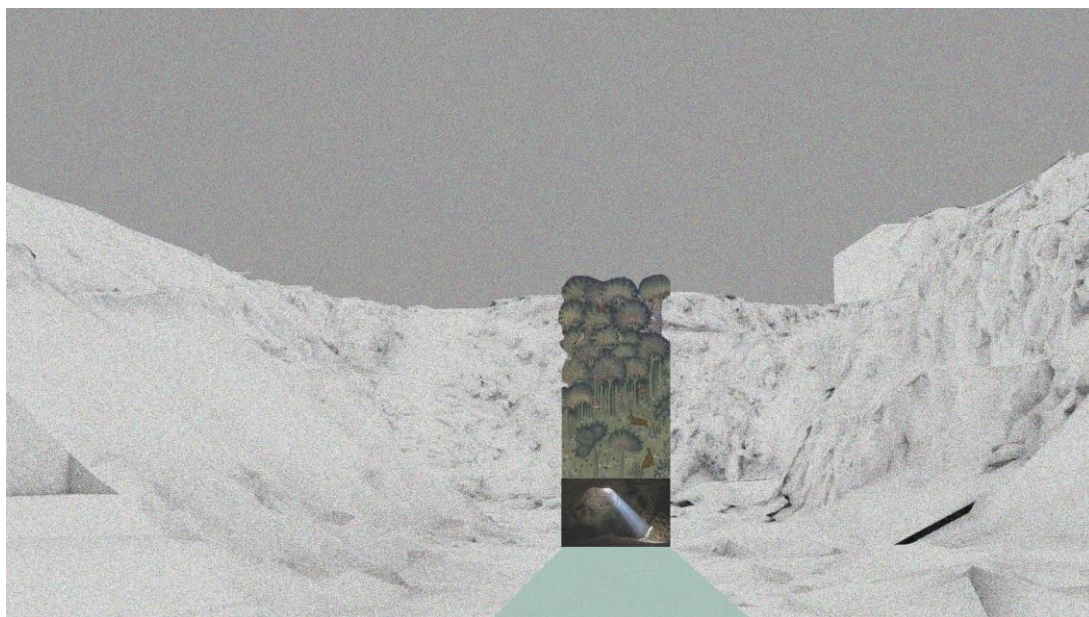

Рисунок 4.3

Наступним рівнем є простір кухні та спільного приготування їжі. Потрапити сюди можна або через поступовий спуск пандусом довжиною близько 90 метрів, або через систему сходів. Кухня розглядається як один із ключових просторів формування *communitas*. Її організація дозволяє адаптуватися до різної кількості користувачів, сезонного вирощування та різних сценаріїв використання.

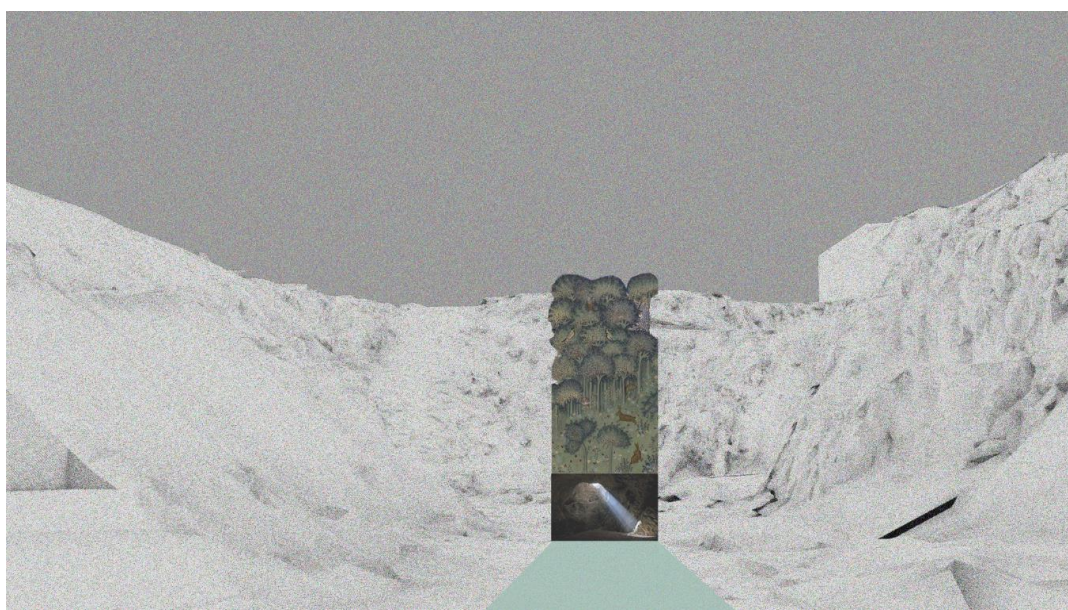

Рисунок 4.4

Два наступні рівні займають житлові простори. Житло диференційоване за ступенем відкритості та матеріальністю. Архітектура житлових просторів звертається до образів аскетичного прихистку, локальної будівельної традиції та практик колективного проживання. Один із поверхів житла відкритий до кар'єру, внутрішні простори житлових блоків формуються різною матеріальністю: полікарбонат, дерево, камінь та глина. У вільних від програмування просторах можуть з'являтися тимчасові прихистки: намети, палатки, гамаки чи каремати зі спальниками. Напівзакритий житловий поверх формується оболонкою із полікарбонату, який з'являється як одне з основних фасадних рішень і для просторів вітальні та кухні. Житлові блоки формуються за просторовою логікою відкритого поверху, а основною матеріальністю модулів стає дерево.

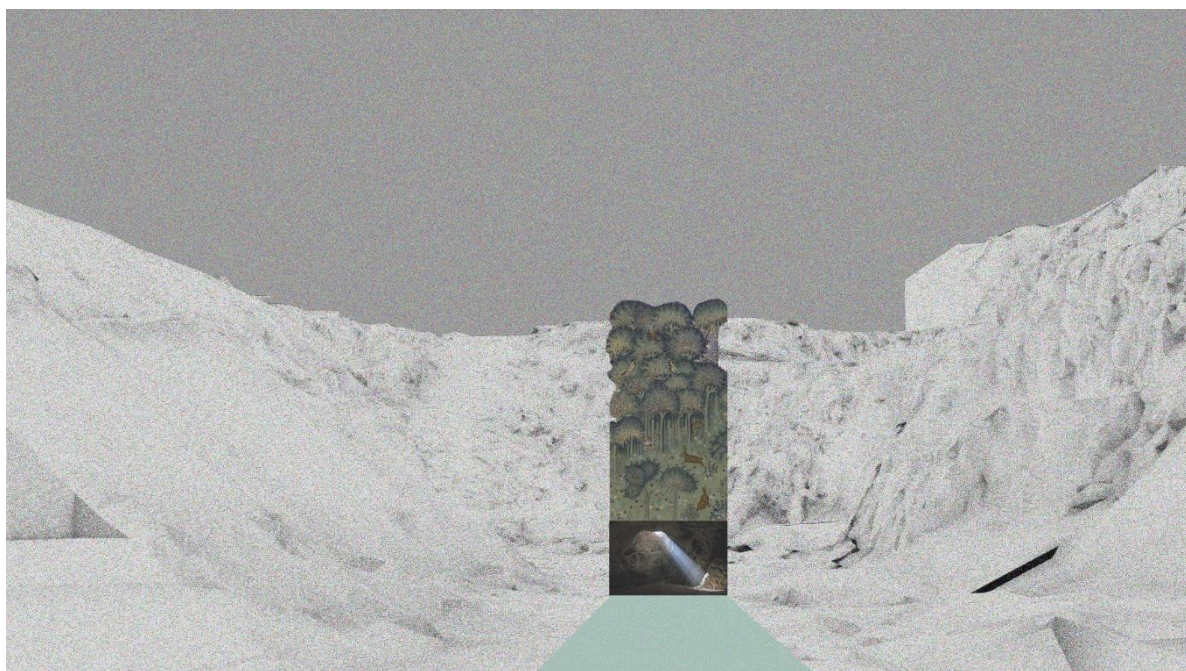

Рисунок 4.5

Між житловими рівнями та комплексом лазень розташований простір переходу. Його основною функцією є не програмне наповнення, а створення дистанції між різними станами перебування. Переміщення через нього стає частиною поступового переходу від соціального та колективного до більш індивідуального

і тілесного досвіду. На двох нижніх рівнях розташований комплекс лазень і просторів відновлення. Він складається з роздягалень, зон підготовки та безпосередньо лазневих просторів. На відміну від житлової частини, де основною темою є спільне проживання, лазні працюють із тілесністю, відновленням та зміною ритму перебування.

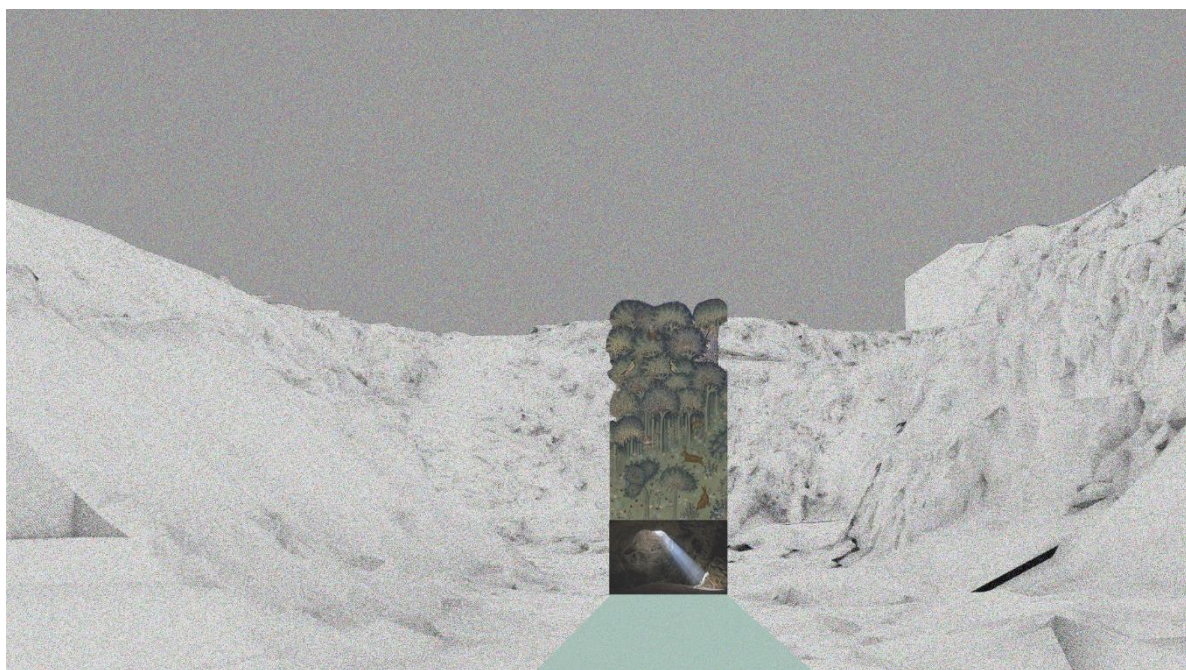

Рисунок 4.6

Розташування лазень у нижній частині кар'єру пов'язане як із просторовою логікою маршруту, так і з особливостями самого місця. Тут архітектура найближче взаємодіє з рельєфом, каменем, водою та мікрокліматом кар'єру.

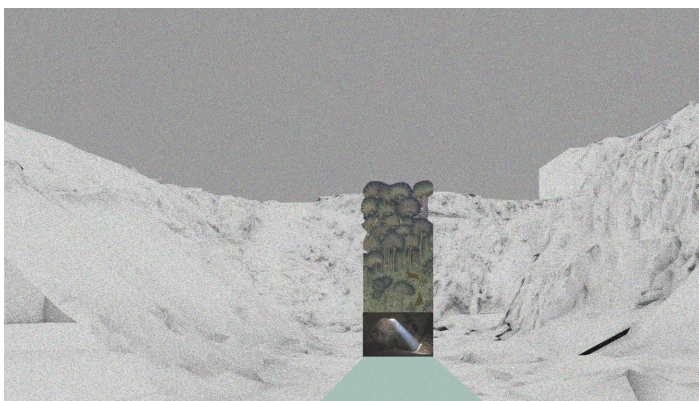

Рисунок 4.7

Робота з водою у проєкті розглядається як інструмент підтримки природних процесів відновлення кар'єру. Сіра вода від паломницького комплексу після попереднього очищення спрямовується через систему очеретяних фільтрів до водно-болотних ділянок (wetlands), розташованих біля підніжжя котловану. Таке рішення дозволяє частково зменшити навантаження на ландшафт та підтримувати формування вологих біотопів, які вже спонтанно виникають на території кар'єру. Водно-болотна система розташовується вздовж підніжжя котловану та формує перехідну зону між архітектурним об'єктом паломницького центру і самим котлованом кар'єру. Простір організований як послідовність мілководних басейнів, сезонно підтоплюваних ділянок та очеретяних заростей загальною площею близько 400 м². Глибина водойм змінюється від 10 до 50 см, що дозволяє формувати різноманітні умови для розвитку водної та прибережної рослинності. Окремі ділянки залишаються відкритими, тоді як інші поступово заростають очеретом, осокою та іншими вологолюбними видами. Таким чином, архітектура Пілігримського центру працює як послідовність просторів і станів, де рух через кар'єр стає інструментом взаємодії з ландшафтом, іншими людьми та самим собою.

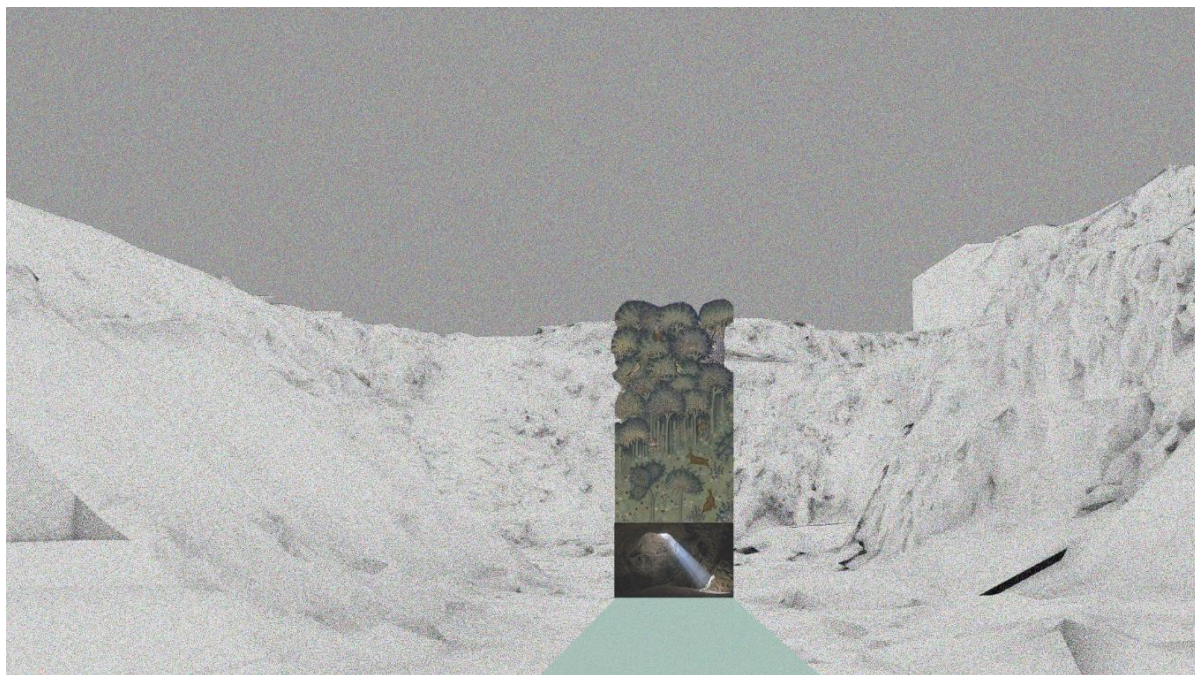

Рисунок 4.8

Основним методом просторового формування архітектури є сітка дерев'яних колон й балок, яка дозволяє системі масштабуватись або навпаки фрагментуватись відповідно до потреб маршруту. Завдяки цьому архітектура може існувати не лише як цілісний комплекс, а й як система окремих павільйонів, розосереджених уздовж маршруту. Такі структури підтримують пілігримський досвід, створюючи місця для ночівлі, спільного приготування їжі, відпочинку та спостереження за ландшафтом.

КОНСТРУКТИВНІ РІШЕННЯ

Конструктивна система Пілігримського центру базується на взаємодії двох архітектурних елементів, що відповідають загальній концепції проєкту: масивного кам'яного цоколя, інтегрованого в рельєф кар'єру, та легкої дерев'яної надбудови, яка формує основний простір перебування паломників.

Основою є монолітний вапняковий цоколь, частково заглиблений у рельєф кар'єру. Цоколь виконує функцію підпірної структури, сприймає навантаження від верхніх рівнів будівлі та забезпечує стійкість споруди в умовах значного перепаду висот. У його межах розташовані простори лазень, технічні приміщення та інженерна інфраструктура. Матеріальність цоколя підкреслює зв'язок архітектури з кам'яним середовищем кар'єру та образом печери як простору занурення в ландшафт.

Зовнішній контур пандуса на двох нижніх рівнях формується як масивна кам'яна оболонка товщиною 300–400 мм, виконана в опалубці з каменю різної фракції на вапняному розчині. З внутрішнього боку оболонки передбачено шар піноскла товщиною 200 мм, захищений кам'яним облицюванням товщиною близько 100 мм у зоні пандуса. Між зовнішньою оболонкою та внутрішньою несучою стіною формується проміжний простір шириною 1,2–1,5 м, який використовується як пандус і буферна зона. Основним несучим та теплоакумуючим елементом лазневого блоку є внутрішня кам'яна кладка товщиною близько 500–600 мм.

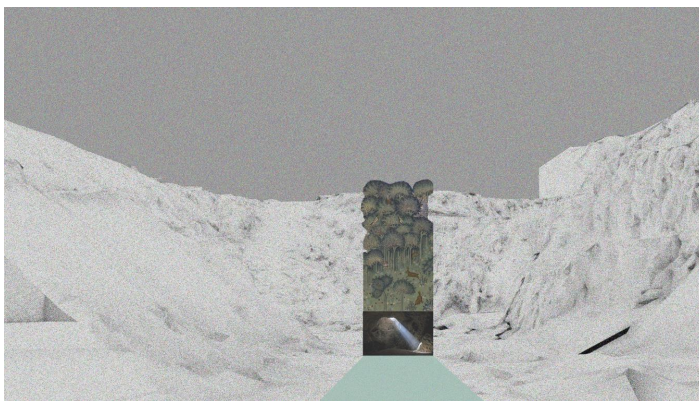

Рисунок 5.1

Над цоколем формується просторова дерев'яна структура на основі модульної сітки 3×3 метри з кроком по висоті 4,5 метри. Несуча система виконується з клеєного дерев'яного бруса, перерізом 300×300 мм, що дозволяє перекривати необхідні прольоти, а також системою балок 100×300 мм та опорними брусами 100×100 мм. Для забезпечення просторової жорсткості дерев'яний каркас додатково підсилюється системою металевих тросових стягувань. Вони працюють на розтяг та компенсують горизонтальні навантаження, зокрема вітрові впливи на відкритих ділянках кар'єру.

Особливого значення набуває вузол з'єднання дерев'яної структури з кам'яним цоколем. У цьому місці відбувається контакт двох основних конструктивних і архітектурних систем проєкту. Передача навантаження від дерев'яного каркаса здійснюється через металеві закладні елементи та анкерні вузли, інтегровані в монолітну конструкцію цоколя.

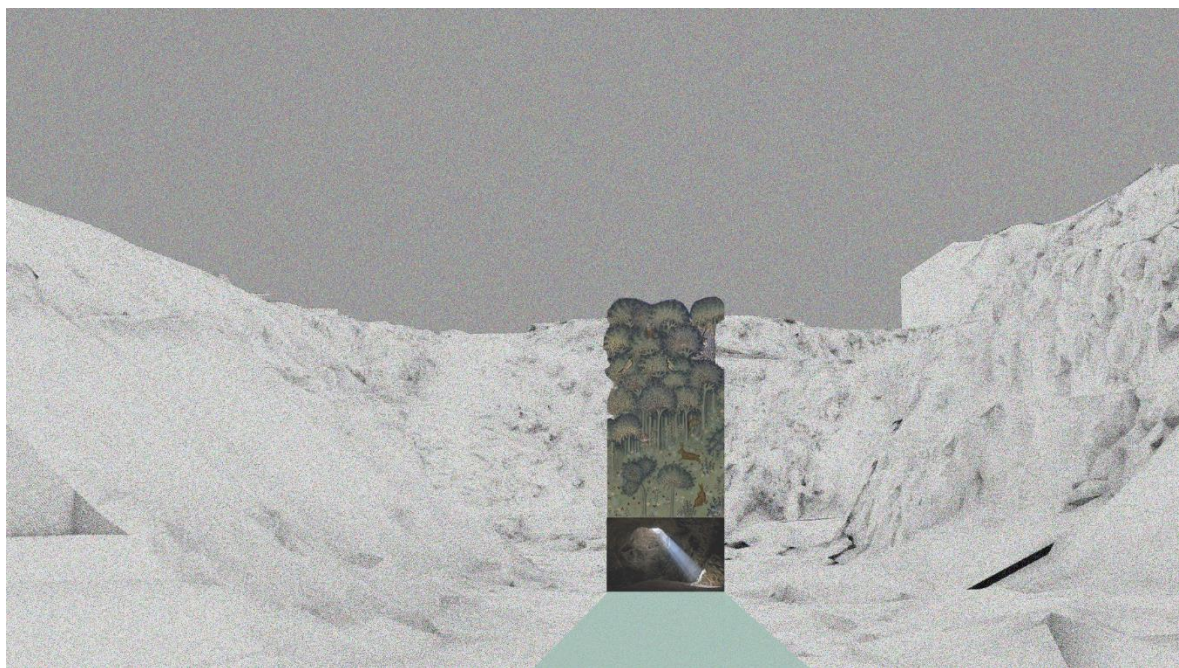

Рисунок 5.2

Житлові простори формуються як система модулів, інтегрованих у дерев'яний каркас. Їхня матеріальність звертається до сучасної локальної вернакулярної архітектури – використання пластику, дерева, каменю, тканини.

Інженерна концепція комплексу передбачає комбіновану систему енергозабезпечення. Основне електропостачання здійснюється через підключення до загальної мережі села, а додаткове — за рахунок сонячних панелей з акумуляторним накопиченням. Для водопостачання передбачено власну свердловину, резервуари холодної води, баки гарячого водопостачання та буферні ємності системи опалення. Нагрів води та підтримка низькотемпературного опалення забезпечуються тепловим насосом типу «вода—вода», який використовує стабільну температуру водного об'єму кар'єру як джерело низькопотенційного тепла. Лазні нагріваються локальними дров'яними печами, тоді як тепло з гарячих зон частково повертається через систему рекуперації. Водовідведення організовано через автономну систему очищення стічних вод із септиком та подальшим біологічним доочищенням.

ВИСНОВКИ

Запропонований пілігримський центр не прагне повернути територію до її уявного «природного» стану і не намагається приховати сліди видобутку. Натомість він розглядає кар'єр як простір, у якому природні, соціальні та виробничі процеси продовжують співіснувати та взаємодіяти. Архітектура в цьому випадку стає інструментом оприявлення та взаємодії з цими шарами. Проект пропонує працювати з ландшафтом через співіснування: підтримувати природну сукцесію, відкривати доступ до території, створювати умови для зустрічі людей між собою та з середовищем. Пілігримство тут постає як практика сповільнення, спостереження та усвідомлення власної присутності в довших процесах трансформації.

Зрештою, цей проект є радше запрошенням до діалогу, ніж завершеною відповіддю. Він ставить питання про те, як ми можемо жити поруч із наслідками власної діяльності, не стираючи їх і не перетворюючи на декорацію, а визнаючи їх частиною спільної історії ландшафту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Koolhaas R. Countryside. A Report. New York: Taschen, 2020. 352 p.
2. Albrecht B., Galli J. Cities Under Pressure: A Design Strategy for Urban Reconstruction. Bologna: ArchiTangle, 2023. 352 p.
3. Про проєкт. Camino Podolico: вебсайт. URL: <https://caminopodolico.net/pro-proyekt> (дата звернення: 14.06.2026).
4. Turner V. The Ritual Process: Structure and Anti-Structure. Chicago: Aldine Publishing Company, 1969. 213 p.
5. Гілен П. Довіра. Вибудовування культурного спільного. Київ: ist publishing, 2026. 263 с.
6. Crifó D. Le terme romane: aspetti sociali ed economici nel confronto tra Roma e le realtà provinciali: tesi di laurea magistrale. 2023. 221 p.
7. Tropek R. etc. Spontaneous succession in limestone quarries as an effective restoration tool for endangered arthropods and plants. Journal of Applied Ecology. 2010. Vol. 47, No. 1. P. 139–147.